

Volerstinu i Franku SSSR i lager nisu bili mnogo više od semiperifernog dela globalnog svetskog kapitalističkog sistema, ali je lager ipak kontrolisao semiperiferne i periferne zone. Tamo gde je svetski kapitalizam okvir objašnjenja drugačiji su i unutrašnji razlozi sloma, nego kod struje koja posmatra svet sa stanovišta ne jednog nego tri sistema koji se razlikuju u civilizacijsko-religijskom (Hantington) ili društvenoekonomskom pogledu (marksisti).

Gotovo da i nije potrebno pominjati da vizija celine procesa određuje viđenje uzroka rasula. Posredni činioци koji se uvode u analizu u različitoj meri su teorijski plodni. Šmirer je, tumačeći slom evropskog socijalizma, odbacio kao početni okvir Hobsbaumovo razlikovanje "kratkog 20. veka" i dugog 19. veka (jer, po njemu, počiva na ideološko-političkim graničnicima) i opredelio se za još širi vremenski raspon – Brodelovo objašnjenje razvoja kapitalizma od 15. veka. Novu epohu jeste doduše nagovestio slom sovjetskog bloka, događaj prvog reda sa još uvek nesagledivim posledicama, jer je omogućio globalnu prisutnost kapitalizma, ali godine između 1989. i 1991. nisu prekretničke, jer su samo otvorile novi prostor za proces koji je već dugo tekao (Schmierer 1997). SSSR se raspao jer se protivio jednom važnom segmentu ove globalizacije, širenju kapitalizma kroz mrežu gradova, a ne putem imperija. Ovo objašnjenje sledi teoriju američkog sociologa Kejz-Dana (Chase-Dunn), koji je na tragu Brodela i Volerstina pisao da imperijalizam i kapitalistička svetska ekonomija postoje najmanje od "dugog 16. veka" (1450-1640), ističući dugoročnu tendenciju globalizacije gradskih sistema kao deo opšte internacionalizacije kapitala.

Vraćajući se duboko u istoriju Šmirer podseća kako je još Brodel pokazao protivrečno, ali neumitno premeštanje centara kapitalističke svetske privrede. U prvoj fazi centre su činili gradovi: Venecija, Antverpen, Ženeva, Amsterdam i na kraju London. Naporedo su tekle revolucije: tehnološke, političke, finansijske i industrijske. Engleska je prva ustrojila snažne unutrašnje transportne veze sa Londonom kao motorom unutrašnje i spoljne trgovne. Time se rano oslobodila unutrašnjih carina i prva povezala dve vitalne funkcije ekspanzije kapitalizma: državno-imperijalnu moć i gradske-ekonomske centre u kojima su se stekla robna i novčana strujanja. Tome nasuprot kolonijalizam Portugala i Španije nije tekao kroz vlastite gradove. Još više su stvaranje mreže gradova unutar kontinentalnog kapitalizma presecali brojni ratovi, a posebno Prvi svetski rat. Kasnije ovaj proces narušavaju SSSR i nacizam težnjom za obnovom imperija. Hitler je upadom u Čehoslovačku još pre operacije Anschluss reklamirao imperijalno Habzburško nasleđe pod narodnjačkim predznakom. Iz perspektive dugog procesa ekspanzije kapitalizma, period nakon Prvog svetskog rata bio je faza imperijalnih restauracija, a period nakon Drugog svetskog rata umereno-restaurativni. U pogledu izmene političkog svetskog poretka Šmirer poratnu društvenoekonomsku suprotnost kapitalizma i socijalizma ne smatra najvažnijom zato što imperijalno načelo shvata prilično široko i formalno. Sa ustoličenjem lagera oživljen je evropski-imperijalni princip u delu sveta, a unutar lagera je ugušeno povezivanje mreže gradova, jer je proizvodnja organizovana na planskom-državnom nivou. Tako Šmirer brodelijanskom logikom dospeva do protivrečnog zaključka da je u sovjetskom lageru apsolutizovana državno-imperijalna strana kapitalističke svetske privrede. Upravo je ta apsolutizacija izazivala cepanje komunističkog svetskog lagera, i to uvek onda kada je Moskva gušila reformističke komunističke partije koje sutežile samostalnosti (KP Kine i KPJ). Šmirer je ubeđen da su imperijalno podržavljenje i nacionalna nezavisnost bile glavne konfliktne linije unutar lagera na kojim se konačno raspao SSSR i lager (Schmierer 1997). Moskva je doduše bila snažni centar, ali ne sa obeležjima ranijih metropola kapitalističke svetske privrede. U